

Γράφει ο ΔΗΜ.
ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Κ. ΠΑΠΑΔΕΡΟΥ Δ.Φ.

Εκδόσεις Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ Θεσσαλονίκη 1975

Ορθοδοξία και Οικονομία

Διάλογος με τον Alfred Muller Armack

Μια εξαιρετικού ενδιαφέροντος μελέτη του δρος Αλέξανδρου Παπαδερού, πρ. γενικού δ/ντή της Ορθόδοξης Ακαδημίας Κρήτης, στην οποία -κατά τη μακρά θητεία του- πραγματοποιήθηκαν 1.200 συνέδρια ορθόδοξου προβληματισμού για τον ρόλο της ορθοδοξίας και του χριστιανισμού στον σύγχρονο κόσμο ανατροπής ή διαστροφής όλων των θρησκευτικών αξιών, αλλά και όλων των κοινωνικών λειτουργιών σ' έναν απάνορμο κόσμο.

Ομως, η συμβολή του Παπαδερού στην πιστευτική ορθοδοξία και στην επιστημονική θεολογική και κοινωνιολογική εξερεύνηση των αποκαλυπτικών και ιστορικών δεδομένων της είναι επίσης συμβατή λόγω διεθνούς εποπτείας του αντικειμένου του. Σε αυτό το πριν 37 χρόνια σημαντικό μελέτημά του για το έργο του Γερμανού οικονομολόγου και κοινωνιολόγου καθηγητή Alfred Muller - Armack που έχει τίτλο "Περί της Κοινωνιολογίας της Θρησκείας της Ευρωπαϊκής Ανατολής" ο Αλέξανδρος Παπαδερός απέδειξε τη θεολογική του εγγρήγορη ευθύνη και για την ορθοδοξία. Σήμερα, το μεγάλο θέμα γίνεται περισσότερο παρά άλλοτε ιδιαίτερα σημαντικό και επίκαιρο.

Με ευθύνη του ίδιου να συνεχίσει την οργάνωση μιας ευρύτερης και σύγχρονης έρευνας την ώρα που τα θρησκευτικά - οικονομικά "ιδεώδη" είναι στο στόχαστρο για τις μεγάλες καταστροφές και διαστροφές στον σημερινό και στον αυριανό κόσμο.

ΕΝΤΕΙΝΕΤΑΙ Η ΑΓΩΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ

Μέσα, όμως, στην τραγωδία που εδώ και 3 χρόνια διώνουμε σε εθνική κλίμακα. Με το κράτος σε διάλυση, με την εθνική μας κυριαρχία σε κατάρυση, με την κοινωνική μας λειτουργία σε αποβαρδάρωση (όπως ζούμε κάθε μέρα με τις σκηνές της τηλεοπτικής βίας) επιτείνεται η αγωνία του λαού μας για το σήμερα και το αύριο όλων των Ελλήνων που ήδη αντιμετωπίζουν έναν προωθούμενο (από ξένους, με ντόπιους συνεργούντες) διχασμό. Αλλά και εξεγερμό εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που εντείνεται.

Μέσα σ' αυτή την εξόχως οδυνηρή και απογνωστική πραγματικότητα πιστεύοντας ότι δεν μας σώζει -μόνο- το προκύψαν αποτέλεσμα των εκλογών θεωρήσαμε χρήσιμο να αναφερθούμε σε ιδιαίτερης αξίας και σημασίας θέσεις της ορθόδοξης εκκλησίας της ανατολής, οι οποίες κυρίως εκφράστηκαν από τους μεγάλους πατέρες της Ορθοδοξίας

το 1975 στην περιοδική έκδοση Θεσ/νίκης "Εκδόσεις Πουρναρά" "Θέματα κοινωνιολογίας" και κυκλοφόρησε και ως αυτοτελές ανάτυπο.

Τίτλος αυτού του μελετήματος είναι "Ορθοδοξία και Οικονομία - Διάλογος με τον Alfred Muller - Armack".

Το μελέτημα αυτό δεν το γνωρίζω. Όμως, παλαιότερα και πρόσφατα μέσα στο 2012 έγραψα στη σελίδα στα "Χ.Ν." "Με την ευθύνη του πνεύματος" για τον δυτικό οικονομικό χριστιανισμό, που ταυτίστηκε με τον πλούτο, τον καπιταλισμό και τον σύγχρονο εμποροκρατικό νεοφιλελευθερισμό. Με την αφορμή αυτή είχε την καλοσύνη ο κ. Παπαδερός να μου στείλει ένα αντίτυπο από το ανάτυπο της έκδοσης του 1975.

Χάρηκα γιατί τόσο νωρίς είχε την πρωτοβουλία να ασχοληθεί με αυτό το τόσο σοβαρό θέμα -και μέσω της "συνομιλίας" του με τον βαθιάς σκέψης καθηγητή της οικονομίας Alfred Muller να παρουσιάσει τη σκέψη αυτού του ειδικού μελετητή και συγγραφέα του έργου.

**Ανάτυπο εκ του τόμου
"Θέματα Κοινωνιολογίας
της Ορθοδοξίας"**

ταίο μέρος του μελετήματός του με τον τίτλο "Ερμηνείες και συμπεράσματα" μετά από προσωπική διευκρινιστική συζήτηση που είχε με τον διακεκριμένο αυτόν ερευνητή, ο οποίος με την εργασία του αυτή επιδίωξε να καλύψει το KENO που έμεινε μετά από τις εφαρμογές μελετών της κοινωνιολογίας της θρησκείας τόσο για τον καθολικισμό, όπως και για τις ομολογίες, τις μεταρρυθμίσεις τις οποίες μελέτησε ο Max Weber, το ουσιαστικό μελέτημα - σύγγραμμα του Alfred Muller Armack (στη σελ. 12) "περιορίζει χρονικά τις έρευνές του στις τρεις ή τέσσερις τελευταίες εκατονταετίες. Για να αποδώσει ο συγγραφέας τόσο κεντρική σημασία στον ρόλο του Βυζαντίου για τη διαμόρφωση της όλης Ορθοδοξίας ώστε η ανάλυση του Α.Π. δεν απομακρύνθηκε από αυτό το επίκεντρο".

**ΟΙ ΠΟΛΛΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ
ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΟΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ**

στον σημερινό και στον αυριανό κόσμο. Ο χριστιανισμός δεν έμεινε ενιαίος. Χωρίστηκε στον δυτικό και στον ανατολικό. Βασικά στην Καθολική Εκκλησία (σ' όλη τη μακρά διαδρομή της) εντατίσει τον λόγο της με τον δυτικό χριστιανισμό της "Αγίας Ρώμης" του Βατικανού. Με βάση το "αλάθητο" της παποσύνης. Το λαθεμένο της χριστιανοσύνης με εκμεταλλευτισμό της. Σε απόλυτο συσχετισμό με τη μισοαναρχική ιδεολογία των σκληρών μοναστικών ταγμάτων που οδήγησαν στη δημιουργία των σταυροφορικών συνταγμάτων για σώσιμο των "Αγίων Τόπων". Με ατελείωτους -τελικά- εξουσιαστικούς πολέμους, οι οποίοι καταλύσανε το ορθόδοξο ανατολικό κέντρο της Κωνσταντινούπολης με υποδούλωσή του στον οθωμανικό αυτοκρατορισμό...

Με τον οποίο έκτοτε, συναλλάσσεται εμποροοικονομικά, γεωστρατηγικά και γεωοικονομικά η πολλαπλά ένοχη χριστιανική (αντιχριστιανική όμως στην ουσία) ευρωπαϊκή Δύση.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΛΑΤΡΙΑ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ

Με την κοσμική - θρησκευτική - οικονομική ισχύ του Παπισμού, αλλά και τη χρηματολατρία του μεταρρυθμιστικού προτεσταντισμού του Λούθηρου καθώς και του αυστηρού καλβινιστικού πνεύματος, διαμορφώθηκαν δύο πλαίσια που παράλληλα με τον υπερ-εξουσιαστικό καθολικισμό, διαμόρφωσαν, ανύψωσαν και επέδωσαν τον κοσμικο-οικονομικό υπερ-εκμεταλλευτικό χριστιανισμό.

Ο οποίος, όμως, ιδιαίτερα μέσα στην εκπολιτιστική του 20ού αιώνα καταθύθηκε την Ευρώπη και όλο τον πλανήτη σε ποταμούς αίματος, με επιδίωξη το κέρδος και μόνο αυτό!

Τώρα ζούμε την τραγωδία αυτής της υπερ-εκμεταλλευτικής πραγματικότητας της αξεδίψαστης δίψας για πλούτο, δύναμη, αλλοτρίωση και υπερκυριαρχία.

Εμείς ειδικά, ως ελληνικός λαός και ως ορθόδοξη χώρα - ζούμε μια δραματική εποχή, μέσα σε εξαιρετικό κρίσιμο αδιέξοδο που μας δημιούργησαν: το μεγάλο χρέος μας, η πολιτική μας διάβρωση, η κοινωνική μας απληστία και η σε βάρος μας (με επιθετικό σχέδιο) στυγνή κερδοσκοπία.

και των δύο μεγάλων πατέρων της Ορθοδοξίας.

ΟΧΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΣΤΟΝ ΑΥΤΟΣΚΟΠΟ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟ

Θέσεις που δεν έχουν σχέση με τη βατικότητα σκοτεινή οικονομική μηχανή με την τράπεζα του Βατικανού, την τράπεζα του "Αγίου Πνεύματος"... Αλλά και άλλες ιδιωτικές τράπεζες και χρηματιστήρια.

Ακόμα, όμως, η Ανατολική Ορθοδοξία -δία του λόγου των μεγάλων πατέρων της- δεν είχε σχέση με τη θεοποίηση του πλούτου και τον αυτοσκοπό του πλουτισμού των προτεσταντικών εκκλησιών στην Ευρώπη και στον κόσμο.

Μια αντίληψη - θεώρηση της οικονομικής προόδου την οποία "επευλόγησε" επιστημονικά ο Γερμανός Max Weber με την κοινωνιολογική θεωρία του.

Μια θεωρία στην οποία απάντησε με μελέτη του ο σημαντικός Γερμανός οικονομολόγος και κοινωνιολόγος καθηγητής Alfred Muller - Armack σε μελέτη του το 1945. Για να αναδημοσιευθεί, μαζί με άλλα κείμενά του σε τόμο με τίτλο: Religion und Wirtschaft.

Αυτός ο σημαντικός καθηγητής και οι απόψεις του για την οικονομία στην Ορθοδοξία της ευρωπαϊκής ανατολής. Για να επισημάνει ότι: "ο κόσμος της ευρωπαϊκής ανατολής προβάλλει εις την κατανόησίν μας μίαν αντίστασιν, την οποίαν δυσκόλως δυνάμεθα να προσδιορίσωμεν.

Με πρόθεσή μας τη διάσπαση του φράγματος αυτής της ακατανόησας και την ανάδειξη των επιδράσεων, τις οποίες ήσκησεν η παράδοσις της κατ' ανατολάς ορθόδοξης εκκλησίας επί του πολιτιστικού εν γένει, ιδίως δε επί του πολιτικού και του οικονομικού βίου των λαών της"...

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΓΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 1975

Με αυτή, όμως, την εξαιρετικής σημασίας μελέτη για την ορθόδοξη ευρωπαϊκή ανατολή ασχολήθηκε με ξεχωριστή ορθόδοξη κοινωνιολογική παρουσίαση και ανάλυση ο καθ' ημάς γνωστός θεολόγος και κοινωνιολόγος δρ Αλέξανδρος Παπαδερός.

Εγραψε ένα μελέτημα 100 περί. σελίδων

σχεφί αυτού του ειδικού μελετητή και συγγραφέα για αξιοποίησή της από την ελληνική (τουλάχιστο) ανατολική ορθοδοξία.

Χωρίς, όμως, να υπάρξει ενδιαφέρον και πρωτοβουλία της "υπνώπουσας" ελληνορθοδοξίας μας.

ΟΞΥΤΑΤΗ ΚΑΙ ΔΙΕΙΣΔΥΤΙΚΗ Η ΣΚΕΨΗ ΠΑΠΑΔΕΡΟΥ

Προσωπικά μελετώντας το κείμενο της "ανατομίας και της θεώρησης" (από τον Αλέξανδρο Παπαδερό) της σκέψης του καθηγητή Muller - Armack επεσήμανα την οξύτατη και διεισδυτική σκέψη του Αλεξ. Παπαδερού, ο οποίος πέρα από όσα έχει γράψει -θα μπορούσε να έχει γράψει πολλά και ενδιαφέροντα θεολογικά και κοινωνιολογικά μελετήματα εφάμιλλα με κείμενα σύγχρονων Γερμανών και γενικότερα Ευρωπαίων στοχαστών- το μελέτημα του δρος Αλέξανδρου Παπαδερού περιλαμβάνει:

α) Ορθοδοξία και οικονομία. Διάλογος με τον Alfred Muller Armack (σελ. 89 - 94).

β) Το περιεχόμενο της μελέτης του Muller Armack "εν συνόψει" -με τα κάτωθι υποκεφάλαια:

- Η διαλεκτική μεταξύ προσλήψεως και απόψεως.
- Η διαλεκτική μεταξύ ιδανικού και πραγματικότητας.
- Ορθοδοξία, κοινωνική διαφοροποιήσις και οικονομία.
- Ορθόδοξος συντηρητισμός και οικονομία'.
- Το εργατικό ήθος των ορθόδοξων.
- Συμπεράσματα και ερμηνείες.

ΑΝΟΙΓΜΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

Μέσα στο πλαίσιο αυτών των της ιδιαίτερης σημασίας περιεχόμενων της μελέτης του δρος Αλέξανδρου Παπαδερού (ο οποίος άνοιξε παγκόσμια τον ρόλο του σύγχρονου προβληματισμού με 1.200 συνέδρια της ορθοδοξίας, με όλους τους τομείς της ζωής, όπως έκαναν και οι μεγάλοι πατέρες).

Όλες οι παρατηρήσεις, οι "σχολιασμοί", οι αναγωγές του πρωτοποριακού έργου "Ορθοδοξία και Οικονομία" του καθηγητή Alfred Muller - Armack συμπυκνώνονται από τον δρα Αλέξανδρο Παπαδερό στο τελευ-

Ωστόσο, τέλος (σε τόσο δύσκολες στιγμές για την ορθοδοξία - οικονομικά γενικά) και ειδικά για το ορθόδοξο ελληνικό κράτος - μέλος της Ε.Ε. παραθέτουμε ορισμένα συμπεράσματα και ερμηνείες (γραμμένα το 1975 από τον δρα Αλεξ. Παπαδερό) από το μελέτημα - έργο "Ορθοδοξία και Οικονομία".

1) Η συνθετική μέθοδος του συγγραφέα έχει το πλεονέκτημα να βλέπει τα πράγματα από υψηλή σκοπιά. Και να αντιλαμβάνεται πληρέστερα το εύρος των.

2) Υπάρχουν όμως φωτοσκιάσεις που αποκαλύπτουν ουσιαδεις διαφοροποιήσεις και απαιτούν αυξημένη ένταση προσοχής.

3) Γενικεύσεις που αποδεικνύονται μάλλον προκαταλήψεις απαιτούν επίπονη εξειδικευμένη έρευνα για να παραχωρήσουν τη θέση τους στην επιστημονική γνώση.

4) Από τις αφηρητικές θέσεις του Αλ. Muller επιδεδαιώνεται και αποδειχεται περηφανώς η ισχυρή επιρροή των μεγάλων μεταφυσικών συστημάτων επί των διαφόρων κοινωνικών διαδικασιών

Όμως η αφηρητική θέση περί υπάρξεως ενιαίου οικονομικού στιλ στην ορθόδοξη Εκκλησία (ενονοείται και την επαναστατική μεταβολή) δεν αποδειχεται. Και τούτο γιατί η οικονομία τελεί σε αδιάσπαστη ενότητα προς το σύνολο ενός πολιτισμού. Παρά το ότι ο ευρωπαϊκός χώρος που καλύπτεται από την ορθόδοξη εκκλησία δεν μπορεί να θεωρηθεί πολιτιστικά ενιαίος για όλους.

Ο κ. Παπαδερός επεσήμανε επιφυλάξεις και διαφωνίες του: για την άποψη και την πρόσληψη του κόσμου από την Ορθοδοξία. Με μη αποδοχή της άποψης ότι η Ορθοδοξία είναι "εκ της φύσεως της κρατική, αλλά και συντηρητική". Στο τέλος επεσήμανε τη μεγάλη (από το 1975) επικαιρότητα και πρωτοποριακότητα της μελέτης του Αλ. Muller Armack και τονίζοντας την ανάγκη για ευρύτερες κοινωνιολογικές μελέτες από την πλευρά ορθόδοξων σύγχρονων ερευνητών.

Επί του τελευταίου, όμως, αυτού σημείου πιστεύουμε πως ο Αλ. Παπαδερός με τη θεολογική και κοινωνιολογική αποδεδειγμένη αξία πρέπει πρώτος παντός να συνεχίσει αυτό που άρχισε από το 1975, τώρα, η ανάγκη είναι ΜΕΓΙΣΤΗ.